

- تاریخچه آذربایجان قبل از اسلام

استان آذربایجان شرقی بخشی از سرزمین باستانی ماد است تا روزگار اسکندر و جانشینان وی آذربایجان را بخشی از ماد یا ماد کوچک می نامیدند. لیکن در زمان اسکندر مقدونی بر ایران در سال (331 ق.م) سرداری به نام آتور پات یا آتروپاتن که شهربان منطقه ماد کوچک بود در این سرزمین قیام کرد و آنگاه با انعقاد عهدنامه ای از واگذاری آذربایجان به دست یونانی ها جلو گیری نمود و اسکندر بدین شرط که آتروپات خود را تابع امپراتوری وی بداند او را در آنجا باقی گذارد. پس از مرگ اسکندر که خونریزی در بین جانشینان وی در گرفت ، آتروپات به حکمرانی این منطقه رسید و به پاس خدمات وی از جلوگیری اعمال نفوذ بیگانگان در این منطقه ماد کوچک را بنام سردار آتروپات خواندند و سپس به اسامی مختلف ، آذر بادگان و آذرآبادگان معروف شد.

در روزگار ساسانیان آذریاتکان یکی از ایالات مهم ایران وبه قول یونانی ها ساتراپ نشین بوده که به علت وجود آتشکده معروف آذر گشسب و آتشکده های دیگر ، به نام آذربایجان معروف شد.

- تاریخچه آذربایجان بعد از اسلام

آذربایجان در دوره اسلامی یکی از مهمترین ایالات ایران محسوب می شد و از زمان زوال ساسانیان تا امروز مرکز حوادث بسیاری بوده و نقش بزرگی در جریان تاریخ داشته است.

با حمله مغولان و با ورود هلاکوخان ، آذربایجان مرکز شاهنشاهی مغولان از خراسان تا شام شد. پس از مغولان و خاندان ترکان قره قیونلوها و آق قیونلوها بر این منطقه تسلط یافتند و بعد شاه اسماعیل اول تبریز را پایتخت ایران اعلام کرد . بعد ها در دوره قاجار و در زمان سلطنت فتحعلی شاه قاجار بخشی از آذربایجان طی عهد نامه های به روسیه واگذار شد. از نام های دیگر این سرزمین ایرانویچ ، آذرگشسب و آتورپادگان است . بعد از فتحعلی شاه ، شهر تبریز ولیعهد نشین شد و احمد شاه و ناصرالدین شاه و مظفرالدین شاه و بلاخره محمدعلی شاه دوران ولایت عهدی خود را در این شهر گذراندند. رضاخان در سال 1300 شمسی سیطره حکومت مرکزی ایران را بر این منطقه برقرار کرد. با شروع جنگ جهانی دوم در سال 1320 شمسی، نیروهای شوروی وارد ولایات شمالی ایران از جمله آذربایجان شدند. این نیروها در اردیبهشت ماه 1325 شمسی به دنبال طرح مسئله آذربایجان در سازمان ملل متحد، آذربایجان را تخلیه کردند. مردم آذربایجان در جریان ملی شدن صنعت نفت در سال 1329 شمسی مبارزه را علیه استعمار انگلیس آغاز کردند و سرانجام با پیروزی ، انگلیس شکست خورد.

- سیر تحولات اقتصادی، سیاسی و فرهنگی آذربایجان

خطه آذربایجان از کهن ترین تمدن های ایرانی بوده و جایگاه استواری در تمدن باستانی ایران دارد. تبریز مرکز تاریخی این خطه، شهری است کهن که اولین نشانه های تاریخی

آن به هشت قرن قبل از میلاد مسیح مربوط می شود جایی که در کتیبه سارگن دوم پادشاه آشوری از فتح آن یاد می شود. به روایت تاریخ، آذربایجان در زمان های بسیار دور مسکونی بوده و از فعالیت های اقتصادی، اجتماعی و صنعتی چشمگیری (به لحاظ واقع شدن بر سر راه جاده ابریشم) برخوردار بوده است، به گونه ای که دانشمندان باستان شناس، بافت قدیمی ترین فرش بافته شده (فرش پازیرک) را به این منطقه نسبت می دهند.

همچنین براساس مشاهدات و نوشته جهانگردان و سیاحان معتبری چون یاقوت حموی، مارکوپولو، ابن بطوطه و ... شهر تبریز دارای بازارهای متعدد بوده و مصنوعات تولیدی آن به اقصی نقاط جهان صادر می شده است. رونق بازار تبریز و اقتصاد جاری در شهر در طول قرون گذشته، شهر را به جولانگاه تجارت و عرضه و تقاضای بین المللی درآورده و از قبال آن مردمی غنی، ثروتمند و قدرتمند داشت. از نظر فرهنگی نیز علاوه بر صنعت چاپ، کتب خارجی نخستین بار در این شهر به فارسی برگردانده شده و فن ترجمه در این شهر پا گرفته است.

نخستین دایره المعارف در دنیای اسلام و مسیحیت، اولین کتابخانه عمومی، نخستین سینما و تئاتر، فن عکاسی، فرش نوین، نخستین رمان، ادبیات کودکان، روزنامه نگاری ملی، شعر نو و نقد ادبی در این شهر پا گرفته و ره آورد مردمان پیشگام این دیار بوده است.

در زمینه علم و دانش نوین، فرزندان این خطه، طلایه داران پزشکی مدرن، کشاورزی مکانیزه، هوانوردی، راه و ساختمان سازی، ایجاد ضراب خانه، ایجاد نخستین کارخانه ها، نخستین شهرداری، تجارت نوین (نخستین اتاق بازرگانی)، نخستین شرکت سهامی عام و بالاخره نخستین مرکز خدمات سرمایه گذاری می باشند.

- نژاد، زبان و مذهب ساکنین آذربایجان

آذری ها، اصیل ترین افراد ایرانی هستند که سه تا چهار هزار سال پیش به این سرزمین مهاجرت کرده اند. این عده به دو دسته پارت و ماد تقسیم شدند، که در قسمت های مختلف ایران ساکن شدند از آن جمله مادها که در آذربایجان سکونت گزیدند. زبان مردم آذربایجان، ترکی آذربایجان بوده و این زبان در اثر گذشت زمان در مسیر تکامل خود به واسطه ارتباط نزدیک با دیگر اقوام ساکن ایران زمین از قبیل فارس ها، اعراب، ارمنه، گرجیها، کردها و دیگر اقوام از نظر لغوی و دستوری بسیار گسترده تر گردیده است. زبان کنونی مردم تبریز آذری می باشد.

دین های رایج در آذربایجان از ابتدا تاکنون آئین های اولیه آریایی ها (دیوپرستی و مهرپرستی)، زرتشتی، یهودی، مسیحیت و اسلام بوده اند. از نظر مذهب، 98 درصد مردم استان مسلمان و دارای مذهب شیعه جعفری می باشند و اقلیتی از مسیحیان که اکثراً ارمنی و گریگوری مذهبند در تبریز زندگی می کنند.